

Віргіліюс ВАЛАНЧЮС,

Головний експерт Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні», віце-президент Міжнародної асоціації суддів, колишній Голова Верховного адміністративного суду Литви, професор, доктор юридичних наук

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ

**Добрий день, шановні колеги,
учасники конференції, друзі!**

Я радий вітати Національну школу суддів України з її «маленьким» ювілеєм.

Шановні колеги, тема підготовки і навчання кандидатів на посаду судді, а також навчання суддів, підвищення кваліфікації суддів дійсно є надзвичайно важливою, але в той же час є і «великим головним болем» усіх країн, і я, як віце-президент Міжнародної асоціації суддів, неодноразово зіштовхувався з цією проблематикою, адже цілі і завдання перед установами, які здійснюють підготовку суддів, ставляться досить високі.

Національна школа суддів України у Стратегічному плані розвитку на 2014 – 2018 роки правильно визначила, що від професіоналізму суддів та від якості їх навчання залежить не тільки покращення адміністрування самої судової влади, але й підвищення довіри до судової влади в суспільстві. Це дійсно дуже важливо і саме тому усі європейські країни прагнуть до цього, я радий, що в Україні вже багато зроблено у цьому напрямі, і система підготовки та навчання суддів дійсно відповідає європейським стандартам.

В Європі існує декілька стандартів, яким має відповідати заклад суддівської освіти. Один із них, так званий інституційний стандарт, який визначає, хто займається підготовкою суддів – виконавча влада, законодавча чи сама судова влада. В Україні ні законодавча, ні виконавча влада не впливають на процес навчання суддів. Національна школа суддів України є державною установою зі спеціальним статусом, яка створена в системі судоустрою України. У деяких європейських державах більш важливу роль у формуванні суддівського корпусу відіграють ради суддів, але, оскільки побудова судової системи в Україні небагато відрізняється від систем єв-

ропейських держав, можна впевнено сказати, що діюча система підготовки і підвищення кваліфікації суддів повністю відповідає європейським стандартам.

Другий момент, який справді є дуже важливим, це запитання про те, хто розробляє та впроваджує навчальні програми для суддів? Чи залучені до цього процесу судді? Наскільки я знаю, керівництво Національної школи суддів України постійно ініціює залучення до процесів розробки та впровадження навчальних курсів суддів усіх інстанцій та спеціалізацій. І це повністю відповідає європейським стандартам.

Попередні доповідачі уже торкнулися теми методів навчання. Дійсно, методи навчання – це дуже важливо, як і висока професійність викладачів. Ці питання є актуальними не тільки для Національної школи суддів України, а й для закладів суддівської освіти інших держав. Особа може бути хорошим спеціалістом, але не кожний компетентний спеціаліст зможе донести до аудиторії свої знання, через різні причини. За умов сьогодення існує безліч методик навчання, але надзвичайно важливим і актуальним є запровадження саме інтерактивних методик навчання в процесі підготовки та підвищення кваліфікації суддів.

Як член різних рад, комітетів та комісій з навчання суддів не тільки в своїй країні, але й в інших державах, аналізуючи роботу у цьому напрямі, я можу стверджувати, що дуже часто ті методики, які добре показують себе в одних державах, не завжди будуть результативними в інших. Тут необхідно експериментувати, адже всі аудиторії різні і тому по-різному сприймають навчальний матеріал.

Також необхідно пам'ятати, що судді – це категорія осіб, які є елітою не тільки в Україні, але й в інших державах. У зв'язку з цим часто виникає запитання, як переконати суддю, який уже досягнув вершини у юридичній професії, підвищувати свій професійний рівень, як переконати, що він ще не все знає?

Так, щоб переконати суддю нижчого рівня, існують різні важелі. Одним із них можуть бути європейські стандарти, які передбачають періодичне проходження навчання з метою підвищення кваліфікації суддями, та вимоги національного законодавства. У окремих випадках перепідготовка чи підготовка з деяких дисциплін може слугувати дисциплінарною санкцією, є такі приклади в деяких державах. Наприклад, виникає питання порушення суддею етичних норм під час ведення судового процесу, у зв'язку з цим може бути внесена пропозиція про підвищення таким суддею кваліфікації з курсу «Етика судді».

Що ж до підвищення кваліфікації суддів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, то, дійсно, в цьому питанні я повністю погоджуюсь зі слушною позицією співдоповідачів, що найбільш результативним для цих суддів є навчання у вигляді конференцій, круглих столів, чи взагалі неформальний обмін думками між колегами. Наведу приклад, як це відбувається у верховних судах інших держав. Запрошується досвідчений лектор – відома в державі особа або міжнародний експерт, і у процесі спілкування виникає відкритий обмін думками між ним та суддями. І саме тому це є ефективним способом підвищення кваліфікації суддів вищих судів.

Цікавою є тенденція навчання суддів у Європі. Раніше більша увага приділялась класичним темам, таким як цивільне право та процес, кримінальне право та процес. Потім діапазон тем почав розширюватись і доповнився конституційним та адміністративним правом. Але останнім часом і цього стало недостатньо. І сьогодні суддям у програмах з підвищення кваліфікації викладаються також такі дисципліни, як психологія, соціологія, політологія тощо. Завжди актуальним є викладання курсів із комунікації: як між учасниками судового процесу, так і комунікації суддів із зовнішнім світом. Також темою, яка постійно викладається в процесі навчання суддів європейських країн, є суддівська етика.

Питання єдності в судовій практиці теж дуже важливе, і я бачу тісний зв'язок між цим питанням та підготовкою, перепідготовкою і навчанням суддів. Чому? У разі відсутності єдності застосування норм матеріального та процесуального права при вирішенні справ дуже важко донести суддям, які проходять навчання, єдину юридичну позицію при вирішенні деяких спорів.

У 2011 році в Європейській академії права, яка є відомою інституцією в Євросоюзі, і у якій проходять навчання судді та прокурори, на прохання Європарламенту було проведено опитування з метою з'ясування деяких питань.

По-перше, які перепони, на думку судді, виникають, якщо він бажає пройти підвищення своєї кваліфікації? За результатами опитування були отримані такі відповіді:

- несвоєчасна інформація, або взагалі відсутність інформації про проведення навчання;
- відсутність можливості виїзду на навчання у зв'язку з великим навантаженням на роботі;
- керівництво суду не надає дозвіл судді на відрядження для підвищення кваліфікації і тому подібне.

На жаль, такі проблеми існують і в інших державах, де мені довелося працювати.

Сьогодні ми всі були свідками урочистого підписання угод про співпрацю між Національною школою суддів України та Верховним Судом України, вищими спеціалізованими судами і Радою суддів України. Підписання цих документів підтверджує взаємне бажання співпрацювати та розуміння необхідності професійного навчання суддів.

Другим питанням, яке досліджувалося, була проблема із знанням суддями іноземної мови. Проведене опитування показало, що 88% суддів не знають іншої мови, крім своєї рідної. І всі опитані визнають, що це для них є певною проблемою. Для України, як і для всіх європейських держав, які підписали та ратифікували Європейську конвенцію з прав людини, цей документ є джерелом права. У зв'язку з цим виникає запитання, як українським суддям отримати доступ до судової практики Європейського суду з прав людини, якщо більшість із них не володіють англійською та французькою мовами? Відповідь є очевидною – необхідним є проведення семінарів, на яких судді матимуть змогу підвищити рівень знання з іноземної мови. Такі семінари проводяться в Україні Національною школою суддів України спільно з проектами міжнародної технічної допомоги, наприклад проект Twinning «Підвищення ефективності та якості управління адміністративних судів в Україні».

Підсумовуючи, хочу сказати, що Національною школою суддів України вже зроблено чимало кроків для підвищення якості навчання суддів, є амбіційні плани на майбутнє, але для реалізації всіх задумів їй необхідна підтримка суддівської спільноти та держави в цілому.

Шановні колеги, шановний ректоре Національної школи суддів України, я бажаю Вам гарних днів для Національної школи суддів України і всіх благ.

Дуже дякую!